

PSALMUS CXVI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. 7. — *Alleluia.*

1. Dilexi, quoniam exaudiet Dominus vocem orationis meae.
2. Quia inclinavit aurem suam mihi, et in diebus meis invocabo.
3. Circumdederunt me dolores mortis, et pericula inferni invenerunt me.
- Tribulationem et dolorem inveni : 4. et nomen Domini invocavi.
- O Domine, libera animam meam. 5. Misericors Dominus, et justus, et Deus noster miseretur :
6. Custodiens parvulos Dominus. Humiliatus sum, et liberavit me.
7. Convertere, anima mea, in requiem tuam : quia Dominus benefecit tibi :
8. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos a lapsu.
9. Placebo Domino in regione vivorum.

PSALMUS CXV.

Vulg. — *Alleluia.*

1. Credidi, propter quod locutus sum : ego autem humiliatus sum nimis.
2. Ego dixi in excessu meo : Omnis homo mendax.
3. Quid retribuam Domino, pro omnibus quae retribuit mihi?
4. Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo.
5. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus.
6. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus.
7. O Domine, quia ego servus tuus, ego servus tuus, et filius ancillae tuae.
8. Dirupisti vincula mea : tibi sacrificabo hostiam laudis, et nomen Domini invocabo.
9. Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus,
10. In atriis domus Domini, in medio tui, Jerusalem.

V. 8. H.

- Dilexi quoniam exaudiet [al. *audiet*] Dominus vocem deprecationis meae.
 Quoniam inclinavit aurem suam mihi, et in diebus meis invocabo.
 Circumdederunt me funes mortis, et munitiones inferni invenerunt me.
 Angustiam et dolorem reperi, et nomen Domini invocabo.
 Obsecro, Domine, salva [h. *eripe*] animam meam : clemens Dominus, et justus : et Deus noster misericors [h. *pius*].
 Custodit parvulos Dominus : attenuatus sum, et salvavit me.
 Revertere, anima mea, in requiem tuam : quia Dominus reddet tibi.
 Quia eruet animam meam de morte, oculos meos a lacrymis, pedes meos ab offensa.
 Deambulabo coram Domino, in terris viventium.

- Credidi propter quod [h. *gratia*] locutus sum : ego afflictus sum nimis.
 Ego dixi in stupore meo : Omnis homo mendacium [h. *mentitur*].
 Quid reddam Domino, pro omnibus quae retribuit mihi?
 Calicem salutaris [al. *salutis*] accipiam, et nomen Domini invocabo.
 Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus.
 Gloriosa in conspectu Domini [h. *pretiosa in oculis Domini*] mors sanctorum [h. *misericordium*] ejus.
 Obsecro, Domine, quia ego servus tuus, ego servus tuus, filius ancillae tuae.
 Dissolvisti vincula mea : tibi immolabo hostiam laudis [h. *confessionis*], et in nomine Domini invocabo.
 Vota mea Domino reddam in conspectu omnis populi ejus.
 In atriis domus Domini, in medio tui, Jerusalem. Alleluia.

Argumentum. — E recentioribus esse hoc carmen, praeter formam chaldaicam vers. 12, aliasque recentioris aetatis formas (vers. 7, 19) loci sudent aliunde sumpti: vers. 3 (cf. Ps. xviii, 8), 8, 9 (cf. lxxi, 14), 11 (cf. lxxi, 23) 15 (lxxii, 14). Strophae duae, vers. 1-11, liberavit me Jova ex summa miseria; vers. 12-19, pro tanto in me collato beneficio illi ego aucto omnium oculis maximas exsolvam gratias.

1. *Ecce* delector, quod audit Jova vocem meam, preces meas.
2. Nam inclinavit aurem suam ad me, ideo per dies meas invocabo eum.
3. Cingebant me funes mortis, et angustiae orci (vitae discrimina) invenerant me, calamitatem et ærumnas inveneram.
4. Et nomen Jovæ invocavi : « o Jova, eripe animam meam ! »
5. Benignus est Jova et justus, et Deus noster misericors est.
6. Tuetur simplices Jova : debilis (exhaustus) eram, et me adjuvit.
7. Redi, anima mea, ad quietes tuas, nam Jova benefecit tibi.
8. Nam liberasti, o Jova, animam meam a morte, oculum meum a lacrymis, pedem meum ab impulsione *ad lapsum*.
9. Ambulabo coram Jova (ei serviam) in terris viventium.
10. Fidem habui (in Deo), quamvis dicerem : « Ego afflictus sum valde. »
11. Dixi ego in trepidatione mea : « Omnis homo mentiens est (fallit). »
12. Quomodo rependam Jovæ omnia beneficia ejus in me *collata*?
13. Calicem salutis accipiam, et nomen Jovæ invocabo.
14. Vota mea Jovæ persolvam, coram universo populo ejus.
15. Pretiosa est in oculis Jovæ mors cultorum ejus.
16. O Jova ! sane (gall. *oui*) ego servus tuus, ego servus tuus, filius servae tuae, solvisti vincula mea.
17. Tibi sacrificabo sacrificium laudis (gratiarum *actionis*), et nomen Jovæ invocabo.
18. Vota mea Jovæ persolvam coram universo populo ejus,
19. In atriis domus Jovæ, in medio tui, Hierosolyma. Laudate Jovam.

NOTE.

Vers. 1. Hengstenb. *Diligo Deum, nam Deus*; alius, *diligo Deum, ideo exaudivit*. Alii, *vocem (iud. parag.) precum mearum*. — Vers. 6. *Simplices* vocat qui rerum imperiti, aut saltem sibi parum confidentes, totos se Dei tutelæ committunt. — Vers. 7. *Quietes tuas* (cum *iud. parag.*), i. e. quiesce jam, depono dolorem; vel *quietes tuas*, i. e. Deum; alii: i. e. *Hierosoly nam*. — Vers. 10. Vel, *fidem habebim, quando*, etc. Alii, *ita ut dicerem*; alius, *ideo fiducialiter loquar, quamvis afflictus sim valde*. — Vers. 12. *Alius, ego loquar, inquam, vel dixi. Omnis homo*, etc., idem ac: vana salus hominis. — Vers. 13. Pro salute accepta cenam sacrificalem instituiam, in qua calicem convivis propinabo: cf. *Matth. xxvi, 27; Luc. xxii, 17, 18*. — Vers. 13. *Prefosa*, i. e. nor. facile Deus concedit, ut cultores sui precant, me servavit. — Vers. 16. *Sane*. Maurer particulam *hi* vult esse precantis, non affirmantis, vertitque, *ah, Jova!* clementer excipe grati animi significationem! *nam ego*, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXIV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Psalmum hunc exponunt aliqui cum Hebraeis de temporali aliqua pressura, vel morbo, a quo liberari cupiebat Propheta. Sed nos cum SS. Patribus, Basilio, Chrysostomo, Hieronymo, Augustino, existimamus intelligendum Psalmum esse de homine spirituali sitiente salutem æternam, et gemente propter tentationes et pericula.

EXPLICATIO PSALMI.

1. DILEXI, QUONIAM EXAUDIET DOMINUS VOCEM ORATIONIS MEÆ.

Anima ardens desiderio Domini absolute dicit: « Dilexi, » et non explicat quem, quoniam existimat omnes alios similiter amare rem undeumque amabilem, ac proinde scire quem dicere velit. Sic B. Maria Magdalena, *Joan. xx*, interroganti: « Quem queris? » respondit: « Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi, » et non declarat quem querat, et quem sublatum doleat, quia putabat omnes amare quem ipsa amabat, et sollicitos de illo esse, de que ipsa sollicita erat. Et vere cum omnia bonum appetant, ut dicitur initio *Ethiopicorum*, et in solo Deo sit omnis ratio boni, et absit ab eo omnis ratio mali, quod significavit B. Joannes, cum ait in prima *Epist.* cap. 1: « Deus lux est, et in eo tenebræ non sunt ullæ, » debent homines solum Deum absolute amare: et cum audiunt: « Dilexi, » intelligere debent dictionem summam boni significari. Sed tamen David, ex ratione quam reddit, satis indicat se de dilectione Dei esse locutum; ait enim: « Dilexi, quoniam exaudivit Dominus vocem orationis meæ, » id est, dilexi Dominum, quoniam benignus et misericors est, et ex naturali sua benignitate exaudivit vocem orationis meæ. Magna causa diligendi, quod altissimus Dominus, et qui rerum nostrarum non indiget, tam facilis sit ad audiendas preces vilissimorum servorum, ut se-

cure promittere nobis possimus audientiam, quod in *Psalm.* lxxxv clarius exprimitur, cum dicitur: « Quoniam tu, Domine, suavis et mitis, et multæ misericordiæ omnibus invocantibus te. » Sensus igitur est: Dilexi Dominum, quoniam certus sum quod exaudivit vocem orationis meæ.

2. QUIA INCLINAVIT AUREM SUAM MIHI, ET DIEBUS MEIS INVOCABO.

Declarat unde didicerit Deum exaudire preces suas, dicens: Inde scio, quia ipse prevenit me, ipse invitavit, dum « inclinavit ad me aures suas; » quorsum enim inclinaret ad os meum aurem suam, nisi me audire paratus esset? Porro Deus inclinat aures ad nos, quando inspirat nobis orationem; neque enim nos oraremus, nisi Deus per gratiam prevenientem inspiraret desiderium orandi. Igitur David assuetus internis vocationibus, ex desiderio orandi sibi cœlitus inspirato intellexit aurem Domini ad se inclinatum; et ideo etiam adjungit: « Et in diebus meis invocabo, » id est, dum affligent mihi dies gratiæ Dei, et in hac luce video aurem Domini ad me inclinatum, non omitam occasionem, sed invocabo Dominum. Vocat enim dies suos, dies illos, quibus luce prævenientis gratiæ fruebatur. Absente enim luce gratiæ nos succedit diei, de qua dicitur: « Venit nox, in qua nemo potest operari, » *Joan. ix*. S. Joannes Chrysostomus, per illud, *in diebus meis*, intelligit omnibus diebus vite meæ.

S. Augustinus per *dies meos* intelligit dies hujus mortalitatis, qui nostri dies dicuntur, quia nos ipsi peccando nobis illos fecimus.

3. CIRCUMDADERUNT ME DOLORES MORTIS, ET PERICULA INFERNI INVENERUNT ME.

Explicat nunc materiam sue orationis, quæ sunt tentationes et pericula salutis æternæ, quas solas tribulationes magni pendit anima vere Deum diligens. In *Psalm.* xvii, similia verba exposuimus de periculis mortis corporalis, quoniam titulus *Psalmi* ad id cogebat; sed hic *Psalmus*, qui nihil habet in titulo, nisi *alleluia*, ad sublimiorem intelligentiam nos inviat. Ait igitur: « Circumdederunt me dolores mortis, » id est, undique tentationes mortiferæ me circumstant, ut compellat clamare cum Apostolo *ad Rom. vii*: « Quis me liberabit de corpore mortis hujus? » In hebræo est vox ambigua, quæ et *funes*, sive *laqueos*, et *dolores*, significare potest; et vere tentationes mortiferæ funes sunt, sive laquei mortis, et etiam dolores mortis, quia ex illis viri pii dolorem concipiunt, qualis est in illis qui mortem sibi vident imminere. Declarat paulo apertius, cum addit, « pericula inferni invenerunt me; » nam ex hoc periculo omnium periculorum maximo concipiunt dolores mortis, qui in illo adhuc se versari cogitant. Vox hebraica proprie *angustias inferni* significat, qua voce designatur locus angustus, per quem qui gradiuntur, in periculo præcipitii versantur, nisi singulos gressus vigilantissime observent, et talis est via salutis, arcta atque angusta; unde nullo negotio in præcipitium inferni ruunt, qui non caute ambulant. Unde monet Apostolus: « Vide te quomodo caute ambuletis, » *ad Ephes. v*.

4. TRIBULATIONEM ET DOLOREM INVENI, ET NOMEN DOMINI INVOCAVI.

Multi sunt, qui circumdati sunt laqueis mortis et periculis inferni, et non advertunt, occupati fortasse prosperitatibus sæculi, et quo magis circumdati sunt ejusmodi periculis, eo minus ea considerant, et ideo neque timent, neque dolent; David autem ea considerabat, et considerando invenerat ubi esset, et ideo tremens ac dolens dicebat: « Tribulationem et dolorem inveni, et nomen Domini invocavi, » id est, tribulationem et dolorem inveni, quia blandiente lætæ sæculi prosperitate et felicitate, tamen adverti me circumdatum esse funibus et doloribus mortis, et periculis inferni expositum esse; ideo gemens nomen Domini invocavi, et dixi: « O Domine! libera animam meam. » S. Basilius paulo aliter exponit, ut sensus sit: « Circumdederunt me dolores mortis, et pericula inferni invenerunt me, » id est, peccatum mortale commisi, unde in mortem anime incidi, et inferno propinquavi; sed ego tribulationem et dolorem penitentis salutaris inveni, et hoc modo corde contrito et animo

contribulato nomen Domini invocavi, dicens: « O Domine! libera animam meam. »

5. O DOMINE! LIBERA ANIMAM MEAM: MISERICORS DOMINUS ET JUSTUS, ET DEUS NOSTER MISERETUR.

Dixerat: « Nomen Domini invocavi; » nunc subjicit ipsa verba invocationis: « O Domine! libera animam meam, » nimirum de doloribus mortis et periculis inferni. In hebræo est particula non solum vocantis, sed etiam obsecrantis, nimirum *יְיָ אֱנָה*. Itaque potuisset verbi: *Obsecro, Domine, libera animam meam*; sed idem est sensus. Deinde, ut ostendat se bona spe invocasse Dominum, addit quasi rationem, dicens: « Misericors Dominus et justus, » supple est, « et Deus noster miseretur: » Misericors Dominus est, quia prævenit peccatorem gratia sua, dum ei penitentiam et orationem inspirat; ipse enim prior dilexit nos, ut dicit Apostolus *Joan. iv*. Justus etiam est, quia non sine flagello dimittit: « flagellat enim omnem filium quem recipit, » ut ait Paulus *ad Hebr. ix*; et is ignoscit, qui sibi ipsi non ignoscunt; et tandem « Deus noster miseretur, » quia recipit quem flagellavit, et non solum peccata indulget, sed hæredem facit. S. Joannes Chrysostomus scribit, Deum dici misericordem et justum, quia semper admiscet misericordiam justitiæ, et justitiam misericordiæ, et addit: « Deus noster miseretur, » quia Deus magis pronus est ad miserandum, quam ad puniendum.

6. CUSTODIENS PARVULOS DOMINUS; HUMILIATUS SUM, ET LIBERAVIT ME.

Miseretur Dominus, ut paulo ante dictum est, sed præcipue parvulis timentibus eum; id enim in *Psalm.* cii clarius habetur, cum dicitur: « Secundum altitudinem cœli a terra corroboravit Dominus misericordiam suam super timentes se. » Item: « Sicut miseretur pater filiorum, miseretur est Dominus timentibus se. » Quod idem legitur in cantico Virginis Deiparæ, *Luc. i*: « Et misericordia ejus a progenie in progenies timentibus eum. » Quoniam igitur verba illa ultima versiculi superioris: « Et Deus noster miseretur, » intelliguntur de miseratione paternæ, ut sonat vox hebraica *מְרַחֵם* *merachem*, ideo nunc declarat quos respiciat ista paternæ miseratione, ac dicit respicere parvulos, id est, miles et humiles, ac timentes Deum filialî fîmore. « Custodiens parvulos Dominus, » id est, Dominus ex paternæ miseratione custodiens est parvulos suos, quasi teneros filios, quibus æternam hereditatem paravit. Et quoniam David non ignorabat testimonium reddente Spiritu Sancto spiritui ejus, se unum ex illis esse, addidit, « humiliatus sum, » id est, ex parvulis esse studui; et tandem concludit, « liberavit me, » quod de liberatione in spe intelligi debet, præsertim cum in hebræo sit in futuro, et *liberavit me*.

7. CONVERTERE, ANIMA MEA, IN REQUIEM TUAM, QUIA DOMINUS BENEFECECIT TIBI.

Liberatus homo justus in spe, gratulatur sibi ipsi tantum bonum, dicens : « Convertere, anima mea, in requiem tuam, » id est, festina passibus desiderii ad locum vere ac sempiternæ quietis, ad caelestem Jerusalem, ad sinum veri Abraham, « quoniam Dominus benefecit tibi. » In hebræo habetur, *quoniam Dominus retribuit super te*; quo verbo significatur vita aeterna esse corona justitiae, et merces operum honorum, ut hoc loco notavit S. Basilius. Itaque textum Vulgati interpretis ex hebraica proprietate explicare licebit.

8. QUIA ERIPUIT ANIMAM MEAM DE MORTE, OCULOS MEOS A LACRYMIS, PEDES MEOS A LAPSU.

Declarat quid sit bonum illud magnum, quod propheta dicitur, de qua dictum est : « Benefecit tibi, » sive « retribuit tibi, » ac dicit esse vitam beatam et sempiternam. « Qui eripuit animam de morte, » id est, eripuit a morte, et donavit vitam; « oculos meos a lacrymis, » id est, dedit vitam non subjectam ulli malo, sed cumulatam omni bono; « absterget enim Deus omnem lacrymam ab oculis eorum, » ut dicitur Apoc. XXI. Et pedes meos a lapsu, » id est, dabit vitam non solum felicem, sed etiam securam ac sempiter-

nam, ut ab ea excidere nunquam possim. Ita liberabit a doloribus mortis et a periculis inferni, et in vite felicissimæ eternitate et securitate constituet.

9. PLACEBO DOMINO IN REGIONE VIVORUM.

Concludit Psalmum, dicens quod, quemadmodum ipse secure possidebit vitam optimam et dulcissimam, quæ vehementer ipsi placebit: ita etiam placebit ipse Domino vehementer et secure « in regione vivorum. » Dicit, *regio vivorum*, ubi omnes ab omni parte vivunt, et ideo placent omnibus modis Deo viventi: nam in hac peregrinatione multi mortui sunt, et qui vivunt, secundum spiritum vivunt, non secundum corpus, quod propter peccatum mortuum est, » *Rom. viii*; unde clamat Apostolus *Rom. vii*: « Quis me liberabit de corpore mortis hujus? » In hebræo habetur: *Ambulo coram Deo in terris viventium*. Sed idem est sensus: nam *ambulare coram Deo* est placere oculis Dei, recte et juste vivendo. Sic legitur *Gen. v*: « Ambulavit Henoc cum Deo; » et *Gen. vi*: « Nunc fuit vir justus, atque perfectus, cum Deo ambulavit; » et *Gen. xvii*: « Ambula coram me, et esto perfectus; » et *Luc. i*: « Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso, omnibus diebus nostris. »

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXV.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Hunc Psalmum Hebraei partem esse volunt Psalmi superioris: sed nos distinctionem Septuaginta Seniorum sequimur: nec tamen negamus hunc Psalmum immediate subjungendum esse superiori, ut S. Basilius monet. Agit enim Propheta gratias Deo, et vota se persolutorum pollicetur pro salute aeterna, quam bona spe jam possidere cupit.

EXPLICATIO PSALMI.

1. CREDIDI, PROPTER QUOD LOCUTUS SUM: EGO AUTEM HUMILIATUS SUM NIMIS.

Respicit ad verba illa : « Placebo Domino in regione vivorum; » et quasi aliquis interrogasset: Unde nosti regionem vivorum? respondet se novisse per spiritum fidei. « Credidi, inquit, esse regionem vivorum » quædam, licet oculis ea non videatur, et propterea hanc fidem dixi : « Placebo Domino in regione vivorum. » Citavit hunc locum Apostolus II Cor. iv: « Habentes, inquit, eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi propter quod locutus sum; et nos credimus, propter quod et loquimur, scientes quoniam, qui suscitavit Jesum, et nos cum Jesu sus-

citabit, et constituet vobiscum. » Ubi B. Paulus docet, ex spiritu fidei, non ex ulla humana demonstratione, cognoscit resurrectionem corporum et veram viventium regionem, in qua cum Domino Jesu constituendi sumus. Et quoniam hæc fides requirit animam vere humilem, quæ se Spiritui Sancto plene subiciat ad obedientiam fidei, subjungit : « Ego autem humiliatus sum nimis, » id est, ego vero ideo credidi, quia non ingenio meo nitor, sed valde humilem et docilem me Spiritui Sancto præstiti. Sic enim et Dominus ait *Matth. xi*: « Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis; » et in alio loco : « Quomodo vos potestis credere,

qui gloriam ab invicem accipitis? » *Joan. cap. v.*

2. EGO DIXI IN EXCESSU MEO: OMNIS HOMO MENDAX.

Varie admodum hunc versiculum exponunt auctores, ut alii referant ad quamdam quasi desperationem regni obtinendi, quod Samuel Davidi promiserat, et in excessu quodam turbatus dixerit: « Omnis homo mendax, » videlicet, ut etiam Samuel mentitus videatur; alii referant ad populum in captivitate Babylonica constitutum, et desperantem de promissis Prophetarum; alii aliter exponant. Sed non video quomodo ista, et alia id genus, cohercant cum reliquis partibus hujus Psalmi. Ideo magis probo sententiam Euthymii, qui hæc refert ad excessum mentis, per quem Propheta ascenderit ad notitiam regionis vivorum, et dixerit in comparatione ejus regionis mendacium esse quidquid homines loquuntur de felicitate humana. « Ego, » inquit, qui humiliavi me valde, exaltatus a Domino ad mentis excessum, « in eo excessu, » videns quam falsa et fallacia sint, quæ videntur hominibus vera et solida bona, « dixi: Omnis homo mendax, » id est, omnis homo, qui humano affectu loquitur de felicitate, et magni aestimat bona mortalia et caduca, mendax est: vera enim et stabilia bona non inveniuntur nisi in regione vivorum. Ex hac expositione cessat objectio, quam nomine sophistarum sibi ipse proposuit magnus Basilius: Si omnis homo mendax, igitur et David, qui est homo, mendax est; ergo mentitur cum dicit: « Omnis homo mendax, » ac per hoc sibi ipse contradicit, et dictum suum ipse destruit; hoc, inquam, sophisma cessat, quia per hominem intelligitur hoc loco homo humano affectu loquens, non autem homo loquens spiritu divino afflatus. Posset etiam dici aliud esse hominem semper mentiri, aliud esse mendacem: potest enim homo mendax aliquando vera loqui, præsertim si non ex se, sed spiritu Dei loquatur: mendax enim dicitur homo, quoniam ex natura sua obnoxius est errori et falsitati. Quomodo intelligitur, quod scribit Apostolus *ad Rom. iii*: « Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax, » id est, solus Deus mentiri nequit, homines autem omnes mendaciosi sunt obnoxii; sed non continuo sequitur ut perpetuo mentiantur.

3. QUID RETRIBUAM DOMINO, PRO OMNIBUS QUÆ RETRIBUIT MIHI?

Animadvertens tantis se bonis cumulatum, cum et regionem vivorum Dei beneficio agnovisset, et in eam se ingressurum sperare cœperit, imo ac si jam ingressus esset, præ lætitia exultaverit, querit quid Domino retribuere possit. « Quid, inquit, retribuam Domino pro his quæ retribuit mihi? » Ille me de nihilo fecit, ille de iniquitate redemit, ille regionem viventium demonstravit, ille mihi etiam se daturum promisit; quid igitur

illi retribuam? Quod autem dicit, *retribuit mihi*, potest simpliciter accipi pro *tribuit*, ut exponit Euthymius; vel cum S. Augustino, notari liberalitas et misericordia Dei, qui tanta bona tribuit pro tantis malis.

4. CALICEM SALUTARIS ACCIPIAM, ET NOMEN DOMINI INVOCO.

Non desunt, qui hunc calicem exponant de sacrificio legis veteris, quod liquoribus et libaminibus continebatur; vel de calice conviviali, quo in memoriam acceptæ salutis utebantur; sed ista levia sunt, et SS. Patres Basilius, Chrysostomus, in 2a expositione, Hieronymus, Augustinus, et cum iis Theodoretus et Euthymius magno consensu de calice patientiæ et passionis hunc locum intelligunt, de quo calice Dominus, *Matth. xx*, dixit: « Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? » et *Matth. xxvi*: « Transeat a me calix iste; » et *Joan. xviii*: « Calicem quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum? » Nec solum in Testamento novo, sed etiam apud Prophetas passim accipitur calix pro amara potione tribulationis, ut *Psal. lxxiv*: « Quia calix in manu Domini vini meri plenus mixto; » et *Isai. li*: « Elevare, Hierusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem ire ejus; » et *Hierem. xxv*: « Mane calicem vini furoris hujus de manu mea; » et *Ezech. xlii*: « Hæc dicit Dominus Deus: Calicem sororis tuæ bibes profundum et latum: eris in derisum et in subannationem, et bibes illum, » et epotabis usque ad fæces; » et *Habac. ii*: « Repletus es ignominia pro gloria; bibe tu quoque, et consopire, circumdabit te calix dexteræ Domini, et vomitus ignominie super gloriam tuam. » Dicit igitur vir justus et amator Dei: Cum nihil habeam prestantius, quod offeram Deo meo, pro tam multis bonis, quæ retribuit mihi, « calicem salutaris accipiam, » id est, bibam libenti animo calicem Domini quantumvis amarum, sive tribulationes, sive pericula, sive mortem ipsam pro suo honore sustinere me vult: scio enim calicem hunc amarum quidem, sed salutarem futurum. Et quia de meis viribus non confido, sed in Domini adjutorio omnia possum ideo, « nomen Domini invocabo, » ut det mihi calicem suum intrepide haurire. Vocat autem Propheta, *calicem salutaris*, calicem salutis, id est, calicem salutarium. Confirmat hæc expositionem consuetudo Ecclesiæ, quæ hunc Psalmum in Martyrum solemnitatibus cantare solita est.

5. VOTA MEA DOMINO REDDĒRE CORAM OMNI POPULO EJUS: PRÆTIOSA IN CONSPĒCTU DOMINI MORS SANCTORUM EJUS.

Paratus ad calicem passionis bibendum securus dicit: Sacrificium laudis et confessionis Domini, non in angulis solum, et in cubiculis, sed palam et publice coram omni populo ejus, inimicis etiam presentibus, immolabo, etiamsi mortem

inde mihi imminere intelligam. « Pretiosa enim in conspectu Domini mors sanctorum ejus, » id est, magni estimat Dominus mortem Sanctorum pro suo honore et confessione susceptam : quomodo apud homines magni fiunt gemmæ pretiosæ, quibus regum diademata ornari solent, et quibus nihil clarius apud homines invenitur. Expendit hoc loco S. Basilius gloriam martyrum, quorum non solum animæ mox coronantur in caelis, sed etiam reliquæ corporum in maximo pretio habentur in terris, antea siquidem qui tangebant cadaver hominis immundus erat : nunc autem, qui ossa martyrum contingit, sanctificationem acquirit.

6. O DOMINE! QUIA EGO SERVUS TUUS, EGO SERVUS TUUS ET FILIUS ANCILLÆ TUE.

Non superbit vir sanctus, qui se totum Deo in sacrificium offert, sed agnoscit debitum servitutis, et juxta mandatum Domini dicit : Servus inutilis sum; quod debui facere feci. « O Domine! » inquit, quid magnum feci, quod vota mea publice reddidi, neque ob timorem mortis confessionem tuam omisi? quod debui facere feci, « quia ego servus tuus sum, » redemptus de captivitate diaboli pretioso sanguine filii tui; « ego, inquam, servus tuus sum, » non solum redemptionis gratia, sed etiam dono creationis, « sed et filius sum ancillæ tuæ, » id est, non emptius tantum, sed et vernaculus, quia et mater mea ancilla tua est, duplici illo nomine, et creationis et redemptionis. Dicit autem, filius ancillæ tuæ, non filius servi tui, quia servitus sequitur ventrem; nam si liber ex ancilla gignat filium, ille filius servus nascitur. Unde Sara Abrahamo dixit : « Ejice ancillam et filium ejus; non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Isaac, » Gen. xxi. Itaque Ismael servus erat, quia matrem habuit ancillam, quamvis patrem haberet liberum, videlicet Abrahamum. S. Augustinus per ancillam intelligit Ecclesiam, quæ est mater nostra, ancilla ex nature debito, et libera ex gratiæ munere.

7. DIRUPISTI VINCUŁA MEA : TIBI SACRIFICABO HOSTIAM LAUDIS, ET NOMEN DOMINI INVOCABO.

Docet servum se Domini esse, sed servitute bona, erutum autem a servitute mala. Quomodo Dominus in Evangelio hortatur eos qui laborant, et onerati sunt, ut tollant jugum suum, « quia jugum ipsius suave est, et onus ejus leve, » Matth.

PSALMUS CXVII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — Alleluia.

1. Laudate Dominum, omnes gentes; laudate eum, omnes populi.

cap. xi; non liberat omnino a jugo et onere, sed tollit jugum asperum, ut imponat jugum suum suave, et aufert onus grave, ut imponat onus leve; ita omnino dirupit Deus vincula, quibus a Satana alligabamur, vincula peccatorum et onera cupiditatum, quibus ad inferos deprimebamur; et alligat jugo suavi legis divine, et onere levissimo charitatis, quo in altum evehimur et exaltamur ad caelum. « Dirupisti, inquit, vincula mea, » id est, liberasti a servitute durissima, et servum tuum esse voluisti, cui servire, regnare est. Ideo tibi « sacrificabo hostiam perpetuæ laudis, » et non amplius invocabo falsos deos, mammonam videlicet et ventrem, opes et honores, quibus antea serviebam; « sed nomen Domini, » qui solus verus est Deus, assidue « invocabo. »

8. VOTA MEA DOMINO REDDAM IN CONSPECTU OMNIS POPULI EJUS, IN ATRIIS DOMUS DOMINI, IN MADIO TUI HIERUSALEM.

Hæc repetitio est quinti versiculi : « Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus; » additur enim, « in atrii domus Domini, in medio tui, Hierusalem, » ad significandum, ut S. Augustinus monet, debere servum Dei offerre vota sua, confessionem suam, et seipsum Deo, intra Ecclesiam, quæ per Hierusalem significatur : qui enim extra Ecclesiam id faciunt, nihil faciunt; nam, ut scribit S. Cyprianus in lib. *De Unitate Ecclesie*, hæretici occidi possunt, coronari non possunt; et eorum mors non est fidei corona, sed poena perfidie. Posset fortasse hic versiculus referri ad caelestem Hierusalem, ut sicut supra dictum est : « Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus, » de confessione in terris : ita nunc in fine Psalmi tale aliquid dicatur de confessione laudis et votis gratiarum actionis, quæ reddetur in caelis; ut hic sit sensus : « Vota mea Domino reddam, » id est, et tandem dirupit vinculis omnibus, et ad perfectam libertatem filiorum Dei vocatus, sacrificium laudis et gratiarum actionis « immolabo in conspectu omnis populi ejus, » jam glorificati in caelis, « in atrii domus Domini, » id est, in ingressu domus Dei, de qua dicitur in *Psalm. LXXXIII* : « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te, » nec solum in atrii, sed etiam in domo, quæ domus in medio tui est, o super a gloriosa Jerusalem, quæ patria nostra es; et d. quam ex peregrinatione quotidie suspiramus.

V. 5. H.

Laudate Dominum, omnes gentes; colaudate eum, universi populi [*h. plebes*].

2. Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini manet in æternum.

Quia confortata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini in æternum. Alleluia.

Argumentum. — Excitantur omnes populi ad celebrandum Jovam. « Brevitas Psalmi probe fitem facit conjecturam, adhibuit illud fuisse vel ut *scilicet*, quo populus finitis sacris dimitteretur, vel sub sacrorum initium, ante solemnissimum canticum, populi excitandi causa, fuisse decantatum. » Rosenmull. Posset etiam cantus fuisse interjectus inter strophas singulas longiorum carminum. In pluribus libris scriptis et editis junctus est Psalmo sequenti.

1. Laudate Jovam, omnes gentes; celebrat eum, omnes populi.
2. Nam magnificata est (in æternum *invaluit*) super nos gratia ejus, et fides Jovæ manet in æternum. Laudate Jovam.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXVI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Hunc Psalmum omnium brevissimum declarat Apostolus ad Rom. v. 1, ubi dicit, « Christum fuisse ministrum circumcisionis ad confirmandas promissiones patrum; gentes autem super misericordia honorare Deum, » et allegat hæc verba : « Laudate Dominum, omnes gentes, et magnificate eum, omnes populi. » Ex quo intelligimus Prophetam hoc loco alloqui totam Ecclesiam ex gentibus et Judæis congregatam, et camque hortari ad laudandum Deum quod misericordiam et veritatem erga eam ostenderit. Sed observandum est cum Apostolus dicit, « gentes super quod misericordia debere honorare Deum, » ad Judæos autem pertinere misericordiam, sed ad gentes pertinere solum misericordiam; ad Judæos autem misericordiam et veritatem; quia licet miserit Deus ad Judæos Messiam, ut impleat promissiones patrum, tamen promissiones non ex meritis eorum, sed ex mera misericordia processerunt. Sic enim cecinit Zacharias Luc. 1 : « Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, et memorari testamenti sui sancti; » et hoc tractat, ac demonstrat Apostolus ad Rom. 11 : « Omnes peccaverunt, et egerit gloria Dei; » et persequitur hoc argumentum usque ad finem capituli undecimi, ubi dicit : « Concluserit Deus omnia in incredulitate, ut omnium miseretur; » et idem docet in tota epistola ad Galat., et ad Ephes. 11 : « Eramus et nos natura filii iræ, sicut et ceteri. »

EXPLICATIO PSALMI.

1. LAUDATE DOMINUM, OMNES GENTES; LAUDATE EUM, OMNES POPULI.

Ecclesiam, ut dixi, totam alloquitur et ad laudandum Dominum cohortatur : intelligit autem per gentes, ut Apostolus monuit, gentilitatem conversam ad fidem, quam primo loco posuit, quia videbat multo majorem partem Ecclesie ex gentibus, quam ex Judæis congregandam. Per *populos* autem intelligere videtur populos, sive tribus Judæorum, similiter ad fidem conversorum, ut hoc loco notavit in *Commentario* S. Hieronymus; et similia verba *Psalm. 11* : « Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt inania? » expo-

suerunt Apostoli Act. 17, per gentes gentiles, et per populos Judæos intelligentes.

2. QUONIAM CONFIRMATA EST SUPER NOS MISERICORDIA EJUS : ET VERITAS DOMINI MANET IN ÆTERNUM.

Ratio laudandi Deum est, « quoniam misericordia Domini stabilita est » per adventum Messie super gentes et super Judæos. Fundata enim est Ecclesia, « adversus quam porta inferi non prævalebunt, » et constitutum « regnum, cujus non erit finis. Nec solum misericordia confirmata est, sed etiam « veritas promissionum adimpleta, » Matth. xvi, in æternum amplius non mutabitur.

PSALMUS CXVIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Alleluia.*

1. Confitemini Domino quoniam bonus : quoniam in sæculum misericordia ejus.

2. Dicat nunc Israel quoniam bonus : quoniam in sæculum misericordia ejus.

3. Dicat nunc domus Aaron, quoniam in sæculum misericordia ejus.

4. Dicant nunc qui timent Dominum, quoniam in sæculum misericordia ejus.

5. De tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine Dominus.

6. Dominus mihi adjutor : non timebo quid faciat mihi homo.

7. Dominus mihi adjutor : et ego despiciam inimicos meos.

8. Bonum est confidere in Domino; quam confidere in homine.

9. Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus.

10. Omnes gentes circumierunt me, et in nomine Domini quia ultus sum in eos.

11. Circumdantes circumdederunt me, et in nomine Domini quia ultus sum in eos.

12. Circumdederunt me sicut apes, et exarserunt sicut ignis in spinis : et in nomine Domini quia ultus sum in eos.

13. Impulsus eversus sum, ut caderem; et Dominus suscepit me.

14. Fortitudo mea, et laus mea Dominus; et factus est mihi in salutem.

15. Vox exultationis et salutis in tabernaculis justorum.

16. Dextera Domini fecit virtutem : dextera Domini exaltavit me, dextera Domini fecit virtutem.

17. Non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini.

18. Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me.

Confitemini Domino quoniam bonus : quoniam in aeternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

Dicat nunc [*h. obsecro*] Israel : quoniam in aeternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

Dicat nunc [*h. obsecro*] domus Aaron : Quoniam in aeternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

Dicant nunc [*h. obsecro*] qui timent Dominum : quoniam in aeternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

Cum tribularer, invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine Dominus.

Dominus meus [*al. add. est*], non timebo quid faciat mihi homo.

Dominus mihi auxiliator [*h. inter auxiliares*], et ego despiciam [*h. aspiciam*] odientes me.

Melius est sperare [*h. confidere*] in Domino, quam sperare in homine.

Melius est sperare [*h. confidere*] in Domino, quam sperare in principibus.

Omnes gentes circumdederunt me; in nomine Domini quia ultus sum in eas [*h. contrivi eas*].

Circumdederunt me, et obsederunt me : sed in nomine Domini, quia ultus sum in eas [*h. contrivi eas*].

Circumdederunt me quasi apes : extinctæ sunt quasi ignis spinarum in nomine Domini, quia ultus sum in eas [*h. contrivi eas*].

Impulsus pellebar ut caderem, et Dominus sustentavit me [*h. et Dominus auxiliatus est mihi*].

Fortitudo mea, et laus mea Dominus : et factus est mihi in salutem.

Vox laudis et salutis in tabernaculis justorum.

Dextera Domini fecit fortitudinem [*h. virtutem*] : dextera Domini excelsa, dextera Domini fecit fortitudinem [*h. virtutem*].

Non moriar, sed vivam, et narrabo opera Domini.

Corripiens arguit [*h. castigans castigavit*] me Dominus, et morti non tradidit me.

V. s. II.

19. Aperite mihi portas justitiæ; ingressus in eas confitebor Domino.

20. Hæc porta Domini; justi intrabunt in eam.

21. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem.

22. Lapidem quem reprobaverunt edificantes, hic factus est in caput anguli.

23. A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris.

24. Hæc est dies, quam fecit Dominus : exultemus, et lætemur in ea.

25. O Domine, salvum me fac; o Domine, in me prosperare.

26. Benedictus qui venit in nomine Domini. Benediximus vobis de domo Domini.

27. Deus Dominus, et illuxit nobis. Constituit diem reglemem in condensis, usque ad cornu altaris.

28. Deus meus es tu, et confitebor tibi : Deus meus es tu, et exaltabo te.

Confitebor tibi, quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem.

29. Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

Aperite mihi portas justitiæ : ingressus in eas confitebor Domino.

Hæc porta Domini, justi intrabunt in eam.

Confitebor tibi, quoniam exaudisti me, et factus es mihi in salutem.

Lapidem [*al. lapis*] quem reprobaverunt edificantes : factus est in caput anguli.

A Domino factum est istud, et hoc est [*al. tac. est*] mirabile in oculis nostris.

Hæc est dies quam fecit Dominus : exultemus et lætemur in ea.

Obsecro, Domine, salva, obsecro : obsecro, Domine, prosperare, obsecro.

Benedictus qui venit in nomine Domini : benediximus vobis de domo Domini.

Deus Dominus, et apparuit [*h. illuxit*] nobis : frequentate [*h. obligate*] solemnitate in frondosis, usque ad cornua altaris.

Deus meus es tu, et confitebor tibi : Deus meus es tu, et exaltabo te.

Confitebor Domino, quoniam bonus : quoniam in aeternum [*h. sæculum*] misericordia ejus.

Argumentum. — Compositus videtur recentioribus post reditum de exilio Babylonico temporibus. In ea enim quæ vers. 5 et seq. leguntur de hostibus, a quibus Jova Israelitas partim liberaverit, partim liberaturus sit, omnia optime conveniunt. Cantatum putat Maurer certis quibusdam diebus solemnibus, hisque Tabernaculorum (vers. 15-20); Hengstenberg vero illud refert ad diem, quo secundi templi primarius lapis solemniter positus est (vers. 22), confertque 1 *Esd.* iii. 10, 11. Dramaticus est hic Psalmus, sed varie ab interpretibus distribuitur. Juxta Maurer, populus loquitur vers. 1-21, sacerdotum chorus vers. 22-27, totus domus populus vers. 28 seq. Ewaldus : Populi chorus, vers. 1-4, chori dux 5-23, populi chorus 24, 25, Pontifex 26, 27, chori dux 28, populi chorus 29. Alius : Populus 1-18, rex seu dux populi 19, pontifex 20, dux 21-22, pontifex 23, dux 24, populus et pontifex 25, pontifex duci 26, populo 27, dux 28, omnes simul 29. Hengstenberg carmen dividit in duas strophas, versibus 1-4 constantibus, utraque sum versibus 5 constantibus habente exordium. Ewaldum sequemur.

CHORUS.

1. Gratias agite Jovæ, nam benignus est, nam in sempiternum est clementia ejus.
2. Dicat Israel : In sempiternum clementia ejus.
3. Dicant domus Aaronis : In sempiternum clementia ejus.
4. Dicant cultores Jovæ : In sempiternum clementia ejus.

CHORI DUX.

5. Ex angustiis invocavi Jovam; exaudivit me (educens) in spatium amplum Jovæ.
6. Jova mihi (mecum) stat, non timeo, quid faciat mihi homo

7. Jova mihi *est* inter adjuutores meos,
atque ego oculos pascam osoribus meis.
8. Melius *est* confugere ad Jovam,
quam fiduciam collocare in hominibus.
9. Melius confugere ad Jovam,
quam fiduciam collocare in principibus.
10. Omnes gentes circumdederunt me;
in nomine Jovæ *næ ego* excindam eas!
11. Circumdederunt me et circumdederunt me (*iterum*);
in nomine Jovæ *næ ego* excindam eas!
12. Circumdederunt me velut apes,
exstincti sunt velut ignis spinarum,
in nomine Jovæ *næ ego* excidi eos.
13. Impulisti me, *o hostis*, ut caderem,
sed Jova adjuvit me.
14. Gloria mea et cautio *est* Jova,
nam factus est mihi in salutem.
15. Vox jubili et salutis (triumphi) *sit* in tentoriis justorum (Israelitarum):
dextera Jovæ facit potentiam.
16. Dextera Jovæ elata est,
dextera Jovæ facit potentiam.
17. Non moriar, sed vivam,
et narrabo opera Jovæ.
18. Castigavit me Jova,
sed morti non tradidit me.
19. Aperite mihi portas justitiæ,
ingrediar per eas, celebrabo Jovam.
20. Hæc porta Jovæ est;
justi ingrediuntur per eam.
21. Celebrabo te, quia exaudisti me,
et factus es mihi in auxilium.
22. Lapis, *quem* rejecerant ædificantes,
factus est in caput anguli.
23. A Jova factum est hoc,
id admirabile est in oculis nostris.
- CHORUS.
24. Hic *est* dies, quem fecit Jova,
exsultemus et lætemur in eo.
25. Eia, Jova, salutem affer!
eia, Jova, prospera!
- PONTIFEX.
26. Bene sit illi (omni) qui venit (huc intrat) in nomine Jovæ,
bona precamur vobis, *qui estis* e domo (populo) Jovæ.

27. Deus est Jova, et lucem (prospera omnia) dedit nobis:
ligate festum (victimam festi) funibus
ad cornua altare *adducentes eam*.

DUX CHORI.

28. Deus meus es tu, et celebrabo te.
Deus mi, efferam te *laudibus*.

CHORUS.

29. Gratias agite Jovæ, nam benignus *est*,
nam in sempiternum *manet* clementia ejus.

NOTE.

Vers. 2. Ewaldus, *sic dicat Israel, quia in*, etc., et ita deinceps. — Vers. 5. *In spatium*, etc. constr. prægnans; respicitur liberatio ab exsiliis miseria. — Vers. 6. Hengstenberg ita jungit, *non timeo quid*, etc. — Vers. 7. *Jova mihi*, etc. i. e. me adjuvat. Aliter Aben-Esra et Kimchi: Jova adjuvat mea causa etiam adjuutores meos, ut \square pro \square dictum sit. — Vers. 13. Jam perventum est ad portas templi, quas sibi nunc speriri jubet. — Vers. 22. « Est vero in hac proverbiali locutione neque ædificantes quinam sint, neque ædificium quodnam sit, querendum, sed tertium comparationis ponendum in sola *evectioe ab ima ad summam dignitatem*. » Meurer. Sunt, qui non lapidem in angulo inferiore collocatum intelligendum putant, sed *epistylum*, lapidem puta longum et crassum columnarum capitibus impositum. Ac potest sane utraque significatio defendi, nam *rosh* translate tam *summum* vel *supremum*, quam *initium* et *principium* significat. Magis tamen apta videtur prior notio: cf. *Job. xxxviii*, 6. Alius: Lapis quidam, prius ab architectis repudiatus, pro angulari tamen deinde receptus fuit, ob moras vitandas. — Vers. 24. Vel, ob makkeph, *hunc diem fecit Jova*. — Vers. 27. *Chag, festum*, pro sacrificio festo: cf. *Exod. xxiii*, 18; *Malach. ii*, 3. Alius, *densate agmen* vestrum, vos qui estis in *frondibus densis ad cornua*, etc.: solis enim sacerdotibus ultra progredi licebat.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXVII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Psalmus hic de Davide exponi potest ad litteram, ut facit S. Joannes Chrysostomus; tamen convenit etiam toti populo christiano, cuius figuram David gerebat, et hanc expositionem persequitur S. Augustinus: canit autem tum David, tum populus Dei multa beneficia Dei; sed illud potissimum, quo Christum, lapidem angularem extulit in summum ædificium, ut duos parietes conduceret et conlinceret, quod factum est in die resurrectionis, et ideo Ecclesia canit hunc Psalmum in Dominica die ad Primam; et verba illa ex hoc Psalmo: « Hec dies quam fecit Dominus, exultemus, et lætemur in ea, » resurrectioni applicat, et per octavam Paschæ frequentissime cum jubilo canit.

EXPLICATIO PSALMI.

4. CONFITEMINI DOMINO, QUONIAM BONUS, QUONIAM IN SÆCULUM MISERICORDIA EJUS.

Invitat David omnes ad laudandum Deum, et rationem reddit, « quoniam bonus. » Nihil brevius, nihil grandius dici potuit; nam solus Deus proprie et simpliciter bonus est, et nihil jure laudari potest, nisi bonum. Addit: « Quoniam in

sæculum misericordia ejus, » ut ostendat ab effectu Deum esse bonum, ac per hoc etiam laudabilem. Nam bonitas Dei nulla in re magis cognosci potest a miseris, quam in misericordia. Misericordia enim nos creavit, misericordia redemit, misericordia protegit, misericordia coronabit, ita usque in sæculum misericordia ejus.

2. DICAT NUNC ISRAEL : QUONIAM BONUS ; QUONIAM IN SEECULUM MISERICORDIA EJUS.

3. DICAT NUNC DOMUS AARON , QUONIAM IN SEECULUM MISERICORDIA EJUS.

4. DICANT NUNC QUI TIMENT DOMINUM , QUONIAM IN SEECULUM MISERICORDIA EJUS.

Explicat qui sin', quos invitaverat ad laudandum Deum, et nominat primo loco Israel, id est, populum Israeliticum, quoniam inde fuerunt omnes Apostoli, qui primi crediderunt, et Ecclesiam inchoarunt. Secundo, nominat domum Aaron, quia post Apostolos, magna turba sacerdotum credere cepit fidei, » ut dicitur Act. vi. Denique addit : « Omnes qui timeant Dominum, » quales fuerunt omnes gentes, qui crediderunt, et Ecclesiae jam inchoatae se adjunxerunt. Itaque totam Ecclesiam ex Judaeis et gentibus collectam invitat ad laudandum Deum.

5. DE TRIBULATIONE INVOCAVI DOMINUM, ET EXAUDIVIT ME IN LATITUDINE DOMINUS.

Incipit declarare materiam laudis divinae, quod in angustia positus cum esset, invocavit Dominum, et Dominus, continuo exaudiens, posuit illum in latitudine; opponit enim pulcherrime angustias latitudini : « Ego, inquit, de tribulatione invocavi Dominum, » id est, cum essem in tribulatione, » sive « in angustia, » ut sonat vox hebraica דַּוָּרָא, « invocavi Dominum, » id est, non merita mea jactavi, non conquestus sum, quod injuste pater persecutionem, sed ad misericordiam Dei confugi, « et exaudivit me in latitudine Dominus, » id est, exaudivit me, et de angustis in latitudinem transtulit. Sicut autem per angustias significatur tribulatio, ita per latitudinem significatur liberatio a tribulatione. Quod autem id possit David de persona sua merito dicere, notissimum est ex Psalm. xvii et xxxiii, et aliis multis. Quod idem etiam conveniat Ecclesiae, cum Herodes S. Petrum Ecclesiae totius pastorem et principem inclusisset in carcerem, « oratio fiebat ab Ecclesia sine intermissione » ad Deum pro eo, Act. xii; et continuo exaudita est, et maximo miraculo de summis angustiis tribulationum in latitudinem maguae consolationis educta est; et quoties de angustiis variarum persecutionum Neronis, Decii, Diocletiani, et S. Iulii tyrannorum, ad latitudinem pacis et quietis Deo miserante transivit, toties dicere potuit : « De tribulatione invocavi Dominum, et exaudivit me in latitudine Dominus. »

6. DOMINUS MIHI ADUTOR, NON TIMEBO QUID FACIAT MIHI HOMO.

7. DOMINUS MIHI ADUTOR, ET EGO DESPICIAM INIMICOS MEOS.

Experimento proprio doctus David, sive po-

pulus Dei, magna fiducia exultat, et non dicit : « Dominus mihi adutor » est, nihil deinceps patiar, scit enim se ad huc peregrinum inter hostes multa passurum; sed dicit : « Dominus mihi adutor, » supple est, « non timebo quid faciat mihi homo, » id est, non turbabor propter mala, quae mihi infert homo, quia Dominus omnia convertit in bonum. Sic enim Dominus monuit : Nolite timere eos qui occidunt corpus, et post haec non habent amplius quid faciant, » Matth. x. « Nam capillus de capite vestro non peribit, » Luc. xxi; et Apostolus : « Momentaneum et leve tribulationis nostrae aeternum gloriae pondus operatur in nobis, » II Cor. iv. Quare merito addit : « Et ego despiciam inimicos meos; » quippe qui seviendo in corpus gloriae meae deservunt.

8. BONUM EST CONFIDERE IN DOMINO, QUAM CONFIDERE IN HOMINE.

9. BONUM EST SPERARE IN DOMINO, QUAM SPERARE IN PRINCIPIBUS.

Deducit ex dictis utilem admonitionem de spe collocaanda in Deo, non in hominibus quantumvis potentibus. Deus enim et potest et vult confidentes in se juvare, homines autem saepe non possunt, saepe etiam variis passionibus acti nolunt. Quod expertus fuerat David, qui aliquando speravit in Saul rege suo, alias in Achis rege Gethae, alias in Achitophel consiliario prudentissimo, alias in aliis, et in nullo fidem invenit : in Deo autem nunquam sine prospero eventu speravit. Alii igitur moneant omnes : « Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine, » id est, magis quam confidere in homine. « Bonum est sperare in Domino, » magis « quam sperare in principibus, » terrenis videlicet. Haec comparatio accommodata est infirmitati humanae, cui nota est potentia hominum, et maxime principum; Dei autem potestas occulta est plurimis, qui neque vident, neque considerant : fortasse etiam non credunt magnitudinem Dei, alioqui dicendum fuisset : Bonum est sperare in Domino, malum autem sperare in homine. Sic enim ait Hieremias cap. xvii : « Maledictus homo, qui confidit in homine. » Neque tamen malum est spem aliquam collocare in adjutorio angelorum, vel hominum honorum, quia haec spes ad Deum refertur, qui non solum per se, sed etiam per suos adjuvat confidentes in se.

10. OMNES GENTES CIRCUIERUNT ME, ET IN NOMINE DOMINI, QUIA ULTUS SUM IN EOS.

11. CIRCUMDANTES CIRCUMDEDERUNT ME, ET IN NOMINE DOMINI, QUIA ULTUS SUM IN EOS.

12. CIRCUMDEDERUNT ME Sicut APES, ET EXARSERUNT Sicut IGNIS IN SPINIS, ET IN NOMINE DOMINI, QUIA ULTUS SUM IN EOS.

Ostendit exemplo suo quam sit bonum confidere in Domino, cum ipse non semel, sed saepe

obsessus a magna multitudine hostium, Dei adjutorio ita liberatus fuerit, ut hostes suos prostratos viderit. Notum est, si de persona Davidis agatur, quam saepe a Saul cum magna manu obsessus fuerit, et mirabiliter liberatus; sed notius est quam saepe populus Dei a regibus potentissimis, et a populis innumerabilibus persecutiones gravissimas perpressus divinam ultionem viderit. Verba sunt paulo obscuriora, quoniam Vulgatus interpres voluit omnes voces hebraicas exprimere, et phrasim hebraicam phrasi latinae non responderet. Clarius reddidisset, ut Graeci fecerunt, si omisisset illud, quia, et illud, in, ac dixisset, omnes gentes circumierunt me, et in nomine Domini ultus sum. Illud enim, quia, et illud, in, redunt, et illud, eos, est masculini generis, quia vocabulum hebraicum, גֵּוֹיִם, quod gentes significat, est etiam generis masculini. Itaque Interpres fideliter vertit, et quod in graeco deest, addidit ex hebraeo. Sensus autem hic est : Omnes gentes, id est, tota fere multitudo gentium, circumdederunt me, et in nomine Domini ultus sum eos, id est, in virtute Dei vidi ultionem, quia Deus ultus est innocentiam meam, dum hostes prostratos ac delevit; addit autem : « Circumdantes circumdederunt me, » ut ostendat non quomodo cumque se fuisse circumdatum, sed ita arte obsesum, ut nullum pateret effugium; addit etiam : « Circumdederunt me sicut apes, et sicut ignis in spinis, » ut ostendat multitudinem et vehementiam hostium : nam apes in tanta copia circumdant favum, ut numerari non possint; et ignis tanto impetu corripit spinas aridas, ut in puncto temporis eas consumat. In hebraeo habetur דַּעֲבֵי, extincti, vel consumpti sunt gentes, videlicet sicut ignis in spinis. Sed non est verisimile Septuaginta Interpretes, vel auctorem Vulgatae editionis latinae reddidisse contrarium sensum; neque satisfaciunt, qui dicunt non esse contrarium sensum, exardescere ignem in spinis, et consumi ignem in spinis, quia utraque lectione significatur celestis actionis ignis in spinas, qui mox, et exarsit, exstinguitur. Qui hoc dicunt, ideo non satisfaciunt, quoniam David subiungit : « Et in nomine Domini ultus sum in eos, » quod non diceret, si inimici ejus antea fuissent extincti, sive consumpti. Existimo igitur Septuaginta Interpretes vocem illa, דַּעֲבֵי, accepisse in significatione activa, qualem habet in conjugatione piel et poal, non in passiva; et ideo non verissime, extincti, vel consumpti sunt, sed consumere cupierunt, sive exarserunt ad consumendum, sicut ignis in spinis.

13. IMPULSUS EVERSUM SUM UT CADEREM, ET DOMINUS SUSCEPIT ME.

14. FORTITUDO MEA, ET LAUS MEA DOMINUS; ET FACTUS EST MIHI IN SALUTEM.

Amplificavit hactenus multitudinem et atrocitatem inimicorum : nunc confitetur infirmitatem

obsessus a magna multitudine hostium, Dei adjutorio ita liberatus fuerit, ut hostes suos prostratos viderit. Notum est, si de persona Davidis agatur, quam saepe a Saul cum magna manu obsessus fuerit, et mirabiliter liberatus; sed notius est quam saepe populus Dei a regibus potentissimis, et a populis innumerabilibus persecutiones gravissimas perpressus divinam ultionem viderit. Verba sunt paulo obscuriora, quoniam Vulgatus interpres voluit omnes voces hebraicas exprimere, et phrasim hebraicam phrasi latinae non responderet. Clarius reddidisset, ut Graeci fecerunt, si omisisset illud, quia, et illud, in, ac dixisset, omnes gentes circumierunt me, et in nomine Domini ultus sum. Illud enim, quia, et illud, in, redunt, et illud, eos, est masculini generis, quia vocabulum hebraicum, גֵּוֹיִם, quod gentes significat, est etiam generis masculini. Itaque Interpres fideliter vertit, et quod in graeco deest, addidit ex hebraeo. Sensus autem hic est : Omnes gentes, id est, tota fere multitudo gentium, circumdederunt me, et in nomine Domini ultus sum eos, id est, in virtute Dei vidi ultionem, quia Deus ultus est innocentiam meam, dum hostes prostratos ac delevit; addit autem : « Circumdantes circumdederunt me, » ut ostendat non quomodo cumque se fuisse circumdatum, sed ita arte obsesum, ut nullum pateret effugium; addit etiam : « Circumdederunt me sicut apes, et sicut ignis in spinis, » ut ostendat multitudinem et vehementiam hostium : nam apes in tanta copia circumdant favum, ut numerari non possint; et ignis tanto impetu corripit spinas aridas, ut in puncto temporis eas consumat. In hebraeo habetur דַּעֲבֵי, extincti, vel consumpti sunt gentes, videlicet sicut ignis in spinis. Sed non est verisimile Septuaginta Interpretes, vel auctorem Vulgatae editionis latinae reddidisse contrarium sensum; neque satisfaciunt, qui dicunt non esse contrarium sensum, exardescere ignem in spinas, et consumi ignem in spinis, quia utraque lectione significatur celestis actionis ignis in spinas, qui mox, et exarsit, exstinguitur. Qui hoc dicunt, ideo non satisfaciunt, quoniam David subiungit : « Et in nomine Domini ultus sum in eos, » quod non diceret, si inimici ejus antea fuissent extincti, sive consumpti. Existimo igitur Septuaginta Interpretes vocem illa, דַּעֲבֵי, accepisse in significatione activa, qualem habet in conjugatione piel et poal, non in passiva; et ideo non verissime, extincti, vel consumpti sunt, sed consumere cupierunt, sive exarserunt ad consumendum, sicut ignis in spinis.

15. VOX EXULTATIONIS ET SALUTIS IN TABERNA- CULIS JUSTORUM.

Ex liberatione Davidis gavisus sunt justus, qui eam liberationem scire poterunt : sed multo magis ex liberatione populi christiani de ingenti persecutione orta est « vox exultationis, et vox salutis, » id est, salutem annuntians : « in tabernaculis justorum, » ubique enim resonat vox laetitiae, et nuntius salutis. Notat S. Chrysostomus justos hic in terris non habere domos stabiles, sed tabernacula peregrinorum, vel militantium.

16. DEXTERA DOMINI FECIT VIRTUTEM, DEXTERA DOMINI EXALTAVIT ME : DEXTERA DOMINI FECIT VIRTUTEM.

Haec est vox exultationis et salutis, quae resonat in tabernaculis justorum, quod « dextera Domini, » id est, virtus et potentia Filii Dei « fecit virtutem, » id est, operata est fortiter ac potenter : nam Filius Dei dicitur in Scripturis brachium Domini, sive manus ejus dextera, quia Pater per Filium omnia fecit et facit : « Omnia per ipsum facta sunt, » Joan. i; « per quem fecit et saecula, » ad Hebr. i; et Isai. lxi : « Quis credidit auditui nostro, et brachium Domini cui revelatum est? » Luc. i : « Fecit potentiam in brachio suo. » « Dextera Domini exaltavit me, » id est, in hoc dextera Domini fecit virtutem, quod depressit inimicos meos, et me exaltavit : sive id de Davide, sive de populo Dei intelligatur. Dextera Domini fecit virtutem, » id repetitur laetitiae causa. In hebraeo non habetur, dextera Domini exaltavit me, sed dextera Domini excelsa, ut vertit S. Hieronymus; vel dextera Domini exaltans; utrumque enim significat vox דַּעֲבֵי. Hanc secundam significationem secuti sunt Septuaginta Interpretes, et addiderunt me, ut sensus sit : Dextera Domini exaltans me fuit, quod est idem cum illo : Exaltavit me.

17. NON MORIAR, SED VIVAM, ET NARRABO OPERA DOMINI.

18. NON MORIAR, SED VIVAM, ET NARRABO OPERA DOMINI.

19. NON MORIAR, SED VIVAM, ET NARRABO OPERA DOMINI.

18. CASTIGANS CASTIGAVIT ME DOMINUS, ET MORI NON TRADIDIT ME.

Pergit idem, sive David, sive populus Domini, commemorare beneficium Domini, qui persecutionem permittit, ut Pater, non ut hostis, ad purificationem, non ad mortem, quasi diceret, quantumvis magnas persecutiones passus sim, et forte iterum patiar. tamen non moriar, sed vivam, id est, non exterminabor, non deficiam omnino, ut adversarii vellent; sed permanebo et narrabo opera Domini, qui « castigans castigavit me » paterno flagello, sed « morti non tradidit me ».

19. APERITE MIHI PORTAS JUSTITIÆ, INGRESSUS IN EAS CONFITEBOR DOMINO. HEC PORTA DOMINI, JUSTI INTRABUNT IN EAM.

Ex acceptis beneficiis sumit animum aspirandi ad majora, ac petit introduci tandem in celestem Hierusalem, in qua nulli injusti habitant. « Aperite, inquit, mihi portas justitiæ, » id est, portas regni colorum, quæ ex justitia constant; porta enim gloriæ justitia est. « Querite, » inquit Dominus, *Matth. vi.* « primum regnum Dei, et justitiam ejus. » Ingressus in eas confitebor Domino, « quoniam » qui habitant in domo Domini, in sæcula sæculorum laudabunt te, » *Psalm. LXXXIII.* « Hæc porta Domini, justi intrabunt in eam. » Hæc porta justitiæ est vera porta, et unica, quæ ducit ad Dominum; et ideo justi soli intrabunt in eam. Alii aliter exponunt, videlicet de portis templi, vel civitatis Jerusalem. Sed nos secuti sumus Augustinum, Chrysostomum et Hieronymum; neque verum est quod per portas templi, vel civitatis terræ Jerusalem, soli justi intrarent.

20. CONFITEBOR TIBI, QUONIAM EXAUDISTI ME, ET FACTUS ES MIHI IN SALUTEM.

Declarat quod dixit: « Ingressus in eas confitebor Domino. » Dicit enim: « Confitebor tibi, » quando videlicet ingressus ero in celestem Jerusalem per portas justitiæ, « quoniam exaudisti me; » nam etiamsi multa et varia justi pelant in hoc mundo, tamen omnia tendunt ad unam petitionem, de qua dicitur in *Psalm. xvi.* « Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. » De hac igitur petitione dicit: « Confitebor tibi, quoniam exaudisti me; » et clarius adhuc exponit, dicens: « Et factus es mihi in salutem, » id est, qui eras spes mea, factus es salus mea: qui eras viaticum, factus es premium.

21. LAPIDEM, QUEM REPROBAVERUNT ÆDIFICANTES, HIC FACTUS EST IN CAPUT ANGULI.

22. A DOMINO FACTUM EST ISTUD, ET EST MIRABILE IN OCVLIS NOSTRIS.

Hos versiculos aliqui recentiores de Davide exponunt ad litteram, quem dicunt factum fuisse in

caput anguli, quando factus est rex super Israel et Judam; sed Davidem figuram gessisse Christi, qui factus est in caput anguli, cum factus est caput Ecclesiæ, ex Judæis et Gentilibus congregata. Cæterum SS. Patres absolute exponunt de Christo, nulla mentione facta Davidis. Imo S. Joannes Chrysostomus, qui priores parvas de Davide exponit ad litteram, hoc loco scribit Prophetam de improvviso mutavisse argumentum, et de Christo prophetasse. Adde quod Christus ipse publice hunc locum tanquam ad se proprie spectantem allegavit, *Matth. xxi. Marc. xii. et Luc. xxi.*; neque ullus respondit de Davide hæc verba esse intelligenda. Sanctus etiam Petrus, *Act. iv.* iterum coram omni populo hunc locum allegavit tanquam proprie de Christo scriptum, neque ullus contraxit. Sanctus etiam Paulus *ad Rom. ix.* et S. Petrus I *Epist. cap. ii.*, allegant Isaiam cap. xxvii, de hoc lapide angulari, summo, electo, probato, etc. Denique idem apostolus Paulus *ad Ephes. ii.*, vocat Christum « angularem lapidem summum. » Certe non audiverem Scripturam ite celebrem et decantatam, a Christo et Apostoli explicatam, ullo modo cum Davidis persona communicare. Accedit quod David non fuit primus, neque solus rex super Israel et Judam, ut ideo mereretur dici lapis angularis; nam ante ipsum fuit Saul rex super utrumque populum, ut ideo mereretur dici lapis angularis; nam ante ipsum fuit Saul rex super utrumque populum, ut

sunt Hebræi et Gentiles. Igitur omissa illa expositione, dicendum est quod cum David in persona sua et populi Dei decantasset liberationem a temporalibus malis, et petisset introitum in æternam salutem, declarat nunc quomodo Deus aperuerit viam ad hanc æternam salutem, et sine dubio actus majore lumine prophetico hos versiculos scripsit: « Lapidem, quem reproba-verunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, » id est, misit Deus lapidem vivum, pretiosum, electum in terras; sed Judæi, ad quos tunc pertinebat officium ædificandæ Ecclesiæ, hunc lapidem reproba-verunt, dicentes de Christo: « Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit; » et: « Non habemus regem nisi Cæsarem; » et: « Seductor ille dixit: Post tres dies resurgam, » et similia. Sed hic idem lapis ab ædificantibus reprobus, quasi inutilis ad ædificum spirituale, a Deo principali architecto « factus est in caput anguli, » id est, constitutus est super duos parietes, ut eos conjungere, et contineret, id est, factus est caput totius Ecclesiæ ex Hebræis et Gentilibus congregata, et tale caput, et qui sub se non ædificatur, salvus esse non potest; et omnis, qui sub ipso tanquam lapis vivus ædificatur, omnino salvandus sit. Atque hoc a Domino factum est, id est, electione et potestate divina, non consilio, vel ope humana, et ideo « mirabile est in oculis nostris. » Quis enim non miratur hominem crucifixum et mortuum, ac sepul-

tum, post tres dies resurgere immortalem cum amplissima potestate; et caput ac principem declarari omnium hominum et angelorum; et per eum aditum pateferi hominibus mortalibus ad regnum colorum, et ad societatem angelorum, ad beatam immortalitatem?

23. HEC EST DIES, QUAM FECIT DOMINUS; EXULTEMUS, ET LETEMUR IN EA.

« Hæc dies, » qua id factum est, est proprie dies, « quam fecit Dominus, » et ideo ob tantum beneficium « exultemus et letemur in ea. » Hæc sine dubio est dies resurrectionis Dominicæ: quamvis enim ab ipsa conceptione propter unionem hypostaticam Dominus Jesus fuerit Christus, et caput Ecclesiæ; unde pastoribus ab angelo dictum legimus: « Annuntio vobis gaudium magnum, quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus in civitate David; » tamen debuit prius reprobari ab hominibus, et humiliari usque ad mortem crucis, et postea exallari per resurrectionem, et tunc declarari summus angularis lapis, et predicari per omnes gentes, « quod non esset in alio aliquo salvo, » ut dicitur *Act. iv.* Unde ipse etiam dixit *Matth. xxviii.*: « Data est mihi omnis potestas in celo et in terra. Eantes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. » Dicitur autem dies resurrectionis, dies quam fecit Dominus, vel quia Christus resurgens, ut sol justitiæ, novo modo fecit eum diem; vel quia peculiariter Deus eam diem sibi consecravit; vel « hæc est dies, quam fecit Deus » ad hunc finem, « ut exultemus et letemur in ea. »

24. O DOMINE! SALVUM ME FAC; O DOMINE! BENE PROSPERARE; BENEDICTUS QUI VENIT IN NOMINE DOMINI.

Has laudes Christo dixerunt turbæ in die Palmarum, ut S. Hieronymus annotavit in *Commentario* ad cap. *xxiii. Matth.* Quod enim illi dixerunt, « הושיענו Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini, » in hoc versiculo nos habemus; sed in Evangelio relinquuntur vox hebraica *hosanna*; hic explicatur per illa verba, « O Domine! saluum me fac. Itaque Dominus in die Palmarum voluit visibiliter exhibere, et quasi preoccupare triumphum quem acturus erat invisibiliter in die Resurrectionis. Non enim poterat illi juste obijci, quod triumphum ageret ante victoriam, quoniam de victoria certissimus erat. Propheta autem, si-cut prævidit, prædixit Christum ut lapidem reprobandum tempore passionis, et postea a Deo exallandum in caput anguli tempore resurrectio-

nis: ita prævidit et prædixit ipsa verba, quæ turbe dicuntur erant in die triumphi Christi in die Palmarum, quo significaretur triumphus resurrectionis; et optime accidit quod utraque dies, et Palmarum et Resurrectionis, esset dies Dominica. At igitur: « Exultemus et letemur in hac die, » dicentes: « O Domine! saluum me fac; » in hebræo non est illud, « sed simpliciter, hosanna, id est, salva obsecro. Græci tamen addiderunt explicandi gratia: O Domine, bene prospere, nimirum inchoato isto regno tuo; « benedictus qui venit in nomine Domini, » id est, benedictus ab omnibus Messias, rex noster, « factus in caput anguli, qui venit in nomine Domini; » id est, non a seipso venit, non sibi regnum usurpavit, ut faciet Antichristus; sed venit missus a Patre suo, Domino cæli et terræ; sic enim explicavit Christus ipse *Joan. v.*

25. BENEDIXIMUS VOBIS DE DOMO DOMINI: DEUS DOMINUS, ET ILLUXIT NOBIS.

26. CONSTITUTE DIEM SOLEMNEM IN CONDENSIS, USQUE AD CORNU ALTARIS.

Explicata tota propheta adventus Christi, et triumphi ejus, convertitur Propheta ad populum, atque illum exhortatur ad celebrandum diem festum solemnem in gratiarum actionem. « Benediximus, inquit, vobis de domo Domini, » id est, nos Propheta benediximus vobis populis fidelibus annuntiantes mysteria divina in salutem vestram. « Benediximus autem de domo Domini; » id est vobis, qui estis de domo Domini, vel nos ex domo Domini, unde hæc ex revelatione didicimus, « benediximus vobis. » Summa autem est: « Deus Dominus, et illuxit nobis, » id est, Dominus noster ipse est verus Deus, et ipse illuxit nobis, ostendens nobis lucem miserationum suarum. Propterea « constitute diem solemnem, » id est, agite « diem solemnem in condensis, » id est, densos virides ramos adferentes, et ornantes templum « usque ad cornu altaris. » Ista varie exponuntur secundum ritus Judæorum, qui ad nos nihil pertinent.

27. DEUS MEUS ES TU, ET CONFITEBOR TIBI; DEUS MEUS ES TU, ET EXALTABO TE.

28. CONFITEBOR TIBI, QUONIAM EXAUDISTI ME, ET FACTUS ES MIHI IN SALUTEM.

29. CONFITEMINI DOMINO, QUONIAM BONUS, QUONIAM IN SÆCULUM MISERICORDIA EIUS.

Hæc est repetitio dictorum affectum Prophetæ demonstrans